

NÅGOT OM LÄGET LÄNGS NORRLANDSKUSTEN av Christer Westerdahl

Norrlandskusten har i det här sammanhanget uppfattats som kusten norr om inloppet till Stockholms skärgård och norr om den gamla internationella leden Arholma-Åland(-Finland). Som synes rör det sig om ett enormt område, i själva verket ungefär halva Sveriges fastlandskust. Det inrymmer också vitt skilda historiska och naturliga förutsättningar, som även kan motivera underavdelningar i ganska stor utsträckning. Vad kusten beträffar kan den norr och söder om Höga Kusten i framförallt Ångermanland (Medelpad, södra Västerbotten) med få undantag betecknas som låg och stenig. Först vid Höga Kusten möter dramatisk klippkust och hållar. Detta har betydelse för skeppsarkeologin genom att de låga kusterna har större förutsättningar att

bryta sönder och förstöra vraken. En mindre uppmärksammar marint arkeologisk bit gäller inlandet, bl a trafiken på sjöar och älvar, med i första hand båtvrak och laster. Här liksom på andra håll har konstruktionerna under vatten och inlandets marina lämningar kommit i skymundan vilket är synd. En del sportdykare är dock intresserade att ändra på detta förhållande. En marinarkeologisk huvudsak har sedan åtskilliga år varit hamnarna, speciellt de medeltida (Drakön, Kyrkesviken, Jungfruhamnen). Här om kan man bl a läsa i symposiehandlingar från Umeå 1972, Hudiksvall 1974 och Luleå 1976, vid vilka möten även många norrlandsdykare deltog. De undersökningarna har bedrivits på land i huvudsak. Norrlandskustens betydande sjöfart och varvsnäring är en jämförelsevis ny "upptäckt" och forskning pågår (c 1750-1900). Självt har jag sedan 1975 utfört en inventering av äldre lämningar utefter hela sträckan och kunnat registrera omkring tretusen objekt av skilda slag, mest vrak/förlisningar, hamnar och varvsplatser. Materialet bildar nu utgångspunkt för insatser av sportdykare och museer gemensamt. Som spindeln i nätet fungerar undertecknad, i framtiden troligen baserad i Umeå. I samarbete med bl a Sjöhistoriska har vi nu haft 4-5 kurser i marin arkeologi för dykare och andra intresserade (totalt mellan 100 och 150 dykare) och intresset verkar vara på topp. Flera kurser och cirklar är att vänta. Piggast bland museerna är Skellefteå museum som redan -76 på eget initiativ i samband med min inventering ordnade en kurs för dykarna i stan. Vid denna tidpunkt kunde även ett övningsvrak lokaliserat, norska barken "Nordkapp" från slutet av förra seklet. En fotoplan hade följt redan tidigare av skonerten "Ellida" c 1850. Tidigare försök till uppmätningar har gjorts. Ett gott jobb är L Hellströms m fl vedslup vid Gäddvik (Luleå) från c 1875, utfört 1969. Sökningarna har emellertid upptagit största tiden, både före och efter inventeringen, i mindre skala av t ex Haparanda SDK, i större skala av t ex Isbjörnarna (Umeå), Polar (Luleå), Lagun (Sundsvall), Gävlegrodorna och Örnsköldsviksdykare.

Även om det äldsta kustvraket är från slutet av medeltiden (Lövånger) och det med säkerhet finns flera av samma ålder och minst ett dussintal vrak/förlisningar är kända från 1600-talet ligger m a o uppmättnings- och dokumentationsjobben ännu i sin linda. Det kommer att krävas många år av arbete för att arbetet skall köra igång över hela linjen och intresset vidmakthållas. Det krävs trots allt mer än sedvanlig entusiasm att falla i trance över gamla svåröverskådliga brädhögar i stället för mera välkända och eggande silhuetterna av färskare skrov. Och dessutom att lägga ned ett rejält tålamodsprövande jobb på själva dokumentationen. Vi är ännu bara i början.